

MUZEUL ETNOGRAFIC AL CARAȘ-SEVERINULUI PREZENȚĂ ȘTIINȚIFICĂ ȘI EDUCATIV-TURISTICĂ PE PLAN JUDEȚEAN ȘI ÎN CONTEXTUL REȚELEI MUZEISTICE DE PROFIL

Multă vreme muzeul, indiferent de profil, a fost conceput, cu excepțiile inerente, drept o instituție în care sînt concentrate și păstrate diferite obiecte considerate în genere rarități, destul de puține dintre aceste obiecte întrunind asemenea calități încît să poată fi incluse în categoria dovezilor peremptorii ale unor forme majore de manifestare umană. În muzeele de această orientare, accesul public se rezuma în bună măsură la un număr determinat de persoane, pretins inițiate în tainele muzeistice și după un program quasi-voluntar. Muzeul se menținea, așa-dar, la stadiul unui nucleu de relativă rigiditate și izolare, care nu-și asuma, la cote convenite, sarcini științifice și educative, programatice, în raporturile sale cu disciplinele de profil și cu marele public. El nu era considerat, de fapt, o prezență polivalentă, raportată la o anumită unitate teritorială, cu problematica ei specifică, și nici nu era confruntat de frământări de ordinul răspunderilor sociale care se traduc astăzi printr-un proces tot mai concret și eficient de integrare în viața complexă contemporană.

Programul muzeului actual, de orice profil ar fi el, și cu atît mai mult programul unui muzeu consacrat culturii populare, depășește obligațiile contituirii unui patrimoniu, ca și ambițiile unui exercițiu „intelectual” și se instituie, prevalîndu-se de un bogat patrimoniu (de obiecte și de cunoaștere), parte a unui amplu și profund program, prin mesajul său umanist, programul de edificare socialistă elaborat de partid în spiritul cerințelor vremii noastre și în acord cu pulsul previzibil al viitorului.

Dintr-o asemenea optică ne simțim îndemnați să abordăm și problema locului și rolului, în rețeaua instituțiilor de gen, a Muzeului etnografic din Caransebeș, muzeu care promise să devină, pe măsura avansării preocupărilor sale în problematica asumată, unitate de cuprindere și de interes cert județene, cu rezonanțe care să se contopească armonios în marele concert optimist al culturii noastre socialiste.

Muzeul etnografic din Caransebeș întrunește, dacă nu în totalitate, cel puțin în ceea ce se vrea, atribute care-i conferă dreptul să aspire la

un asemenea loc în contextul efortului muzeistic, științific și cultural-educativ contemporan.

Pe cât îngăduie întinderea unei obișnuite comunicări, în circumstanțele de care beneficiem, ne vom strădui să punctăm câteva dintre aceste atuuri și obligații, cu certitudinea că parte dintre ele au fost adîncite și demonstrate, cu datele oferite de contactul nemijlocit cu terenul, de către colegii care au binevoit să răspundă invitației editorilor acestui volum.

1. Muzeul controlează o arie etnografică de o bogăție și semnificații ale vestigiilor cu totul particulare, adevăr deja întărit prin existența colecțiilor sale și a altor colecții, chiar dacă gradul explorărilor de pînă acum ni se înfățișează încă modest.

2. Pe teritoriul județului Caraș-Severin s-au afirmat, de-a lungul istoriei, culturi specifice, culturi aparținînd unor entități etnice și care comportă studiu ca atare. Aceasta înseamnă o perspectivă promițătoare a Muzeului de a-și îmbogăți și diversifica patrimoniul prin studii comparative, pornindu-se de la ideea și realitatea unei culturi străvechi românești, care s-a menținut în trăsăturile ei unitare, fundamental-originare, fără a se fi sustras unui proces îndelungat de influențe, adaptări și iradierii, echivalent, poate, ca intensitate, cu procesul din câteva alte zone din țară — Dobrogea, respectiv Delta, nord-vestul și nordul Moldovei și vestul Transilvaniei.

3. Însăși varietatea de relief, de cadru natural a teritoriului județului Caraș-Severin își are o importanță apreciabilă atunci cînd ne propunem studiul etnografic, întrucît acest cadru a favorizat o pluralitate de manifestări ale culturii materiale și spirituale, cu tentă locală — în cadrul acelei unități la care ne-am referit — de la așezări, ocupații și meșteșuguri populare, pînă la gama variată a genurilor creației artistice și a obiceiurilor tradiționale.

4. Apoi, teritoriul actualului județ Caraș-Severin coincide cu o parte a teritoriului care în antichitate a fost străbătut, de la sud la nord, și incins, de la vest la est, de o rețea de drumuri romane care duceau spre centrul statului dacic, ori vizau stabilirea stăpînirii romane în Dacia — drumurile de la Lederata, prin Arcidava (Vărădia) și Tibiscum (Caransebeș—Jupa), la Sarmizegetusa; de la Dierna (Orșova), prin Ad mediam (Mehadia) și Tibiscum, la aceeași Sarmizegetusa; de la Arcidava la Ad mediam, făcînd legătură dintre cele două principale drumuri care duceau spre capitala dacică. S-ar putea invoca și faptul că pe la sud trecea unul din drumurile principale romane — Viminacium—Novae—Taliata, care ducea mai departe, spre est, urmărind cursul Dunării. Pe traseele menționate au ființat vicus-uri, municipii și colonii, ca și castrul de la Teregoava, care în mod cert au avut importanță pentru desfășurarea vieții populației găsite aici în momentul pătrunderii romane în Dacia. Este de luat în considerație măcar deopotrivă faptul că nordul și nord-estul actualului teritoriu al județului s-a aflat în apropierea zonei care a adăpostit însăși capitala statului dac. Pornindu-se de la cunoașterea

procesului de ciocnire și contopire a elementelor celor două civilizații antice — dacică și romană, a perioadei determinate de continuitate a dacoromanilor în ținutul carpato-dunărean, până la formarea însăși a poporului român, și extinzându-se studiul asupra condițiilor ulterioare ale Banatului de Severin (271—1247) și diacronic asupra vremurilor feudale caracterizate prin dominația economiei naturale, relativ închisă, în cadrul căreia cultura populară și-a găsit condițiile specificei sale dezvoltări și așa mai departe, până la aspectele menținute până în zilele noastre, cercetarea și interpretarea faptului de ordin etnografic capătă în, și pentru județul Caraș-Severin complexitate, dimensiuni și apropiouri la exigență, de prim ordin. Teritoriul județului Caraș-Severin se prezintă apoi, în raport de zonele limitrofe, sub două ipostaze, nu lipsite de importanță pentru domeniul etnografic — județ de graniță, cu hotar natural și artificial spre Iugoslavia și mărginit spre răsărit, nord și apus de zone etnografice cu specific acuzat — Mehedinți—Oltenia; Pădureni și Hațeg, respectiv Făget și Lugoj. De aici posibilități și obligații de ordin științific în sensul surprinderii și a efectelor permanentelor schimburi de elemente de cultură, și a particularităților, specificului însuși al culturii de aici, integrat unității culturii populare românești.

5. Complexitatea obiectului preocupărilor de interes etnografic ale muzeului anume profilat cum este cel de la Caransebeș, se amplifică și prin obligațiile de a trece dincolo de stadiul culturii populare eminate rurală, la cultura, la etnografia muncitorească, cu flux nu numai al populației, ci o dată cu aceasta și cu mutații de ordin cultural. Fenomenul se întemeiază pe o realitate seculară a județului, în sensul că semnele activităților de factură industrială pot fi considerate și ele, aici, de valoarea tradițională.

6. Pentru faptul că pe teritoriul la care ne referim, cum de altfel stau lucrurile în toată țara, se întâlnesc și astăzi manifestări de cultură populară, a căror origine este datorată altor condiții, ca și pentru împrejurarea că pe alocuri avem de-a face cu menținerea lor în concentrare masivă, muzeul etnografic este pus în fața unor sarcini aparte de integrare contemporană a acestui fenomen. Aceasta nu înseamnă neapărat păstrarea și expunerea unui patrimoniu acumulat, ci invită să sesizăm, să înțelegem acea mutație de funcție produsă în creația artistică „populară”, în primul rînd datorită modificării condițiilor, a cadrului social-cultural și prin circulație, și anume trecerea priorității de funcție dinspre utilitar, utilitar-decorativ, spre decorativ-utilitar și pur decorativ. O asemenea mutație dă posibilitatea muzeului să exploateze bunurile cu valoare artistică în scopuri educative și educativ-turistice, să atragă atenția asupra posibilităților de inspirație și adaptări după surse tradiționale, orientare care poate fi considerată ca avînd valoare de integrare. Poate că aici s-ar impune să menționăm avantajele acestei zone, care păstrează încă, în concentrare impresionantă, unele atestate ale geniului tehnic românesc, de exemplu morile cu ciutură de la Toplet și

Rudăria — avantaje care dau prilej de deschiderea unui program de conservare a lor „în situ” și de exploatare documentaristică particulară.

7. Argumentele pentru un muzeu de prestigiu științific și cu o prezență educativ-turistică de largă înțelegere contemporană ar putea continua. Ne mulțumim să remarcăm în plus o realitate îndeobște cunoscută, că orașul Caransebeș și Muzeul județean situat în acest oraș se află pe artere de circulație de însemnătate națională și chiar europeană (șoseaua E 94 și calea ferată); că muzeul însuși este deja înscris într-o competiție de durată pentru calitatea și eficiența activităților sale multiple, având drept parteneri de traseu muzee de reușită recunoscută, cum ar fi, de exemplu, Muzeul Porțile de Fier de la Drobeta-Turnu Severin, Muzeul din Lugoj și Muzeul Banatului de la Timișoara, situație care, sîntem siguri, ambiționează, în înțelesul pozitiv al cuvîntului, forțele muzeului, sprijinite generos pînă acum de organele de partid și de stat județene și orășenești, spre un țel de toată lumea dorit — realizarea unei instituții cu personalitate.

Conchizînd că muzeul din Caransebeș se află, dată fiind situația schițată, în postura de unic muzeu de etnografie județean; în fața unor sarcini de ordin științific și educativ atît de complexe și pline de răspundere; că el se instituie drept inițiator și tutore al atîtor manifestări muzeistice de factură etnografică de pe cuprinsul județului — respectiv și pentru dezvoltarea la coeficienți de calitate a virtualei rețele de muzee săt_ești și școlare; că se vede îndemnat spre culmi mai înalte și spor de realizări de prestigiu în aria mai mare sud-vest românească, sperăm că în scurtă vreme acest muzeu va cîștiga un loc de cinste în ierarhia muzeelor de profil din România.

Am încercat prin tabloul de context, doar sugerat, să desprindem, în laturile lor esențiale, înseși obiectivele tematice și programatice, de viziune contemporană ale acestui muzeu, aflat la începuturile afirmării sale, muzeu pe care-l întrevădem deschizător de cele spre o manieră comparativă de înfățișare a fenomenului local etnografic, cu sistemele sale de referință. Perfecționarea și concretizarea unei atari viziuni reprezintă o cauză care va mobiliza, de bună seamă, energiile și priceperea forțelor județene și orășenești și va atrage colaborarea, cu pasiune, a multora dintre cei prezenți aici și a altor forțe care se așteaptă să-și îndrepte privirile cu atenție spre ceea ce va fi să însemne, în mișcarea muzeistică națională, Muzeul din Caransebeș.

NICOLAE UNGUREANU